



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jacobi Sadoleti Card. Et Episcopi Carpentoractensis Viri
Disertissimi, Opera quæ exstant omnia**

Sadoleto, Jacopo

[Francofurti], 1607

Jacobi Sadoleti Episc. Carpentoracti Epistolarum Lib. X.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69244](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69244)

me tam studiosè inuitarent & colerent, quantoperè illud gratum iudicarent fore. Quæ cum omnia redeant eodem, sunt amoris erga me tui indicia atque signa: ne viam, mihi concessurus tibi sum, vt tu plus me diligas, quam ego te diligam. Itaque & pro collegio & pro amicitia, paria tibi à me studio polliceor ac defero, atque illa sunt, quæ tu in me contulisti, & fieri poterit, etiam ampliora. Sed de his satis. Ego genus tuum non desinam id & laudare summe, & admirari. Deum que immortalem quaeso, vt dignum tua ista virtute animiq; constantissimo atque euentum consilio tuo largiatur. Vale. III. Cal. Ianuarij, M. D. XXXVI. Ex Vrbe.

IACOBI SADOLETI EPISCOPI
CARPENTORACTI EPISCOPI
larum Lib. X. Epist. I.

IAC. SADOLETVS S. R. E. CARDINALIS
Herculi II. Duci Ferraria, S. P. D.

QUONIAM habeo te inter eos quos mihi cum semper colendos, obseruandosque proposui: ut putaui mihi faciendum esse, vt ad te mea munera miserem, nuntiaremeque id quod mihi contingit. Ego enim nihil cogitans, ac ne cupiens quidem, sed præter opinionem meam creatus sum Cardinalis. Cuius honoris onus & splendidum, meis tamen humeris perquam graue est: non enim videtur meæ fortunæ tenuitas id posse perferre. tamen feram vt poterò: & si copiis opibusque deficiat, in eboraboro, vt fide, integritate, amoreque in Rep. munera me satisfaciam. Tibi verò præstantissime Dux, cuius nominis clarissimæque familiæ iam pridem valde deditus sum, ita mea officiaque polliceor ac defero, vt tibi cupiam persuasum esse, perbi imprimis præsto semper fore meque; eorum nemini qui te amant & colunt, quorum pro amplitudine & nobilitate tua, magnopropia est, vnquam concessurum: semperque ea libentissime facerum, quæ honori tibi & ornamento esse possint. Sed hæc, si vnus venerit, re magis præstabo, quam verbis. Tu vt me diligas, habeasque in numero tuorum, vehementer te peto. Vale. Ex Vrbe, X. Cal. Ianuarij, M. D. XXXVI.

II.

JACOB. S ADOL. S. R. E. CARD. PETRO BEM-
bo, S. P. D.

Neque hilariter possum, neque tristiter, etiam verbis ad te scribere: quod in altero mihi animus meus repugnat, in altero hominū opinio atque iudiciū. Quaecumque tamen id sit quod mihi accidit, scire te volo, me his proximis comitiis à Paulo III. Pont. Max. in amplissimū ordinem S. R. E. Cardinaliū esse coopratum. Quod si ne letandum, necne sit, equidem ignoro. Scio enim me alias huiusmodi occasiones vitasse: & nunc quidem certe quod factum est, neque ex voluntate mea, & præter omnem expectationē factum est. Ac singularis quidem Pont. Max. voluntas declarata est aduersum me, qui iudicauit eo honore me dignum, quo forsitan non sum dignus: vel potius planè non sum, quis enim est tam arrogans, qui audeat ipse de se facere iudicium dignitatis? Sed quod ego line ambiguitate & sine vilo errore iudico, onera quæ honorem eum consequuntur, mihi ita graua sunt, vt nō videam quo pacto possim ea sustinere ac ferre. Te quidem rogo mi optatissime Bembe, vt me amare non desinas. Minor apud te sum factus, quam fuerim antea. Hoc enim & ego suspicor & re ipsa ita est. Sed noli hoc quaeso, meae culpæ adscribere: potius fortunam accersis, quæ me compulit in eiusmodi vada & cautes, vt aut fama omnium prudentiæ abiicienda mihi fuerit, aut libertas infringenda. Ego verò pudore & timiditate ingenua quadam malui contineri, quam stultus iudicari. Si lapsus iudicio sum, ignorantia id meze tribuendum est. Si verò mea ratio habet aliquam rationem, cum tu si defendendam susceperis, potero sperare, me omnibus purgatum & probatum fore. Te quidem ego indies magis magisque diligo, plurimiq; facio. Lazarum meum meis verbis salutare iubetiq; ceteros: quos ferè habemus amicos communis. Me quo minus plura scribam, meae molestæ grauesq; sollicitudines, & cura rerum necessariorum auocat. Vale. Romæ, Calen. Januarij, M.D. XXXVII.

III.

JAC. S ADOL. S. R. E. CARD. RODVLPHO
Pio Carpensī S. R. E. Card. S. P. D.

Quia me tecum vnà, Paulus Pontifex Maximus in amplissimum S. R. E. Cardinalium ordinem coopratuit: non tã res ipsa mihi iucunda accidit, propter prioris vitæ meæ (vt ego arbitror) beatioris desiderium, quam summi benignissimiq; Pontifi-

cis tale de me iudicium, & iucundum, & gratum exitit. In quo
auxit permultum animi mei lætitiā, quod te socium, vel potius
duxem habiturus sum in omnibus præclaris actionibus, quæ
per nos ad Dei omnipotentis gloriam, & Christianæ Reipublicæ
rem, & suscipienda fuerint, & tractanda: ut etiam si vitæ
impar, voluntate tamen proximus sim futurus. Sed de his aliter
Nunc tibi ex animo gratulor, reque videre quā primum opta-
vi mutua nostra benevolentia, quæ semper animo potius tenen-
ta, quā officiis inter nos usurpata est, propter distinctionem
videlicet nostram & vitæ, & locorum, nunc a fidelitate constan-
dinis, & communicatione consiliorum, ubiorem multo magis
fructum nostrum utiq; afferat. Tu vale, & ignosce brevitati
meæ: plura enim scribere meæ occupationes non sinunt. Item
vale. Romæ, V. Cal. Ianuarij, M.D. XXXVI.

IV.

IAC. SADOL. S. R. E. CARD. MARIO A-
lgerio Rheatis, & Laurentio Grana Signis Epi-
scopis S. P. D.

CUM me nihil tale cogitantem, ac præter omnem expectationem
meam, optimus Maximus Pontifex in sacrum collegium
S. R. E. Cardinalium cooptasset, non existimaui tantum mihi
rarum & sollicitudinis ab ipso honore, qui certè maximis occu-
pationibus est impeditus, afferri oportere, ut officij oblitiscerem
quo mihi videor ambobus vobis esse obstrictus. Tanta est huma-
nitas earum literarum quas mihi rescripsistis: adeoque vestram
propensam & beneuolam erga me voluntatem visus sum agnos-
cere. Quod profectò gratissimum mihi accidit. Talibus enim vi-
ris, quales estis vos, probatum me esse, præcipuum præmium mihi
videtur esse virtutis. Quæ quidem virtus si tanta in me existeret,
quanta à vobis magis prædicatur, quā à me ipso agnosceretur,
gauderem maiorem in modum iudicio doctissimorum & amicissimorum.
Nunc et si opinionibus de me vestris imparcem esse me sentio, amore
tamen erga me vestro nihilominus lætor: fieri seque patior, videri
vobis maiora quæ benevolentia vobis deprecatur, quam quæ veritas
ipsa fert. Sed de his satis. Ego hoc honor factus sum vobis non
amicus melior, sed aliquanto ornatio. Quod quidem honor magis
mihi erit & optatus & gratus, si ex vobis cultas mihi affuerit,
bene de vobis, & de vestri similibus promerendi. Non enim alium
ex illo fructum aut specto, aut percipere cupio. Vos si persistentem
vestram benevolentiam erga me continuabitis, & humanitati constabitis
vestra, & facietis mihi gratissimum. Valere. Scriptæ erant hæc
literæ, cum tuas eodem die receisset.

dehinc accepi literas, & simul alteras ad Paulum Gratie nomine legi. Gratulatio vestra optimi animi index mihi pergrata est. Vinam ego talem me prestare possum, qualem vos describitis. Conabor quidem certè: & si aliud nihil, egregiam vitique voluntatem ad Christianam Remp. afferam: cuius salus atque amplioris semper erit mihi mea vita charior. Vobis autem duobus hoc nunc habeo quod pollicear ac spondeam, vos neque constantiam in benevolentia erga vos mea, neque in amicitia fidem esse desideraturos. Sicuti quidem & virtus vestra, & mea vitæ perpetua consuetudo à me postulat. Iterum ac sæpius valete. Romæ.

V.

IACOB. SADOLET. CARD. MARIO MAF-
seo Casallicensi Episc. S. P. D.

Est nihil adhuc abs te ad meas priores literas erat responsum, quibus ita flagitabam aduersum tuum, ut nihil fieri posset ardentius: tamen cum postea fato nescio quo, aut ne fato quidem, sed optimi ac præstantissimi Pontificis nimis beneuola erga me voluntate, ignarus, & incogitans, in sacræ ordinem S. R. E. Cardinalium cooptatus essem, non duxi prætermittendum, quin ad te literas hæc ipsa de re darem: quanquam eram, quod te intelligere puto, maximis curis occupationibusque distentus. Sed tamen amor meus erga te, & officii ratio, eius quod nostræ amicitie debitum est, nullo impedimento teneri potuit, quin communicare tecum hoc quicquid esset, siue gratulandum id sit, siue non gratulandum, ut ambo id vnâ communiterque faceremus. Non enim quicquam à te seiunctum mihi esse potest: nec tu aliena tibi ea, que mihi accidunt, debes existimare. Sed cum iam diu inuimus inter nos amor animos nostros in vnum quodam modo conuerserit, debet uterque nostrum in altero semetipsum æstimare & pendere. Ergo si ornator ego hoc honore factus sum, quam antea, horum mihi ornamentorum pars æqua tecum est: si minus ornatus, minorisque, faciendus, (nam certè liber minus, & minus beatus redditus sum) tu leuare debes onus nostrum, æqua oneris parte mecum subeunda. Sed quoniam res impræsentia ad iudicandum difficilis est, egerque disceptatione maiore & tempore, illud vitæ scire interim te volo, si te præsentem hic habueris, maximas partes lætitiæ & hilaritatis mihi fore restituras. Nā & erit in cuius amore consiliisque requiescam: & nulla tam graui cura sollicitudineque opprimar, quam aspectus tuus, & familiaris sermo noster non continuè tollat, atque auferat. Tu ut va-

P 5 letudini

Ierudini tuæ seruias, mi suauissime Mari, & te huc aliquando conferre mea causa animum inducas, vehementer a te peto. Vale.
Non. Ian. M.D. XXXVII.

VI.

IAC. S ADOL. S. R. E. CARD. ANDREAE
Gritto Duci Venetor. S. P. D.

CVm accepissem Amplitudinis tuæ literas, & Laurentii Bolognani, hominis virtute & sapientia ornati, legati vestri verba audissem, qui suo sermone egregie sublocutus est grauitatem earundem literarum: equidem non mediocriter sum laetatus, potest fieri iudicium de me abs te, & ab isto ampliffimo natu, in quo vestigia antiquæ dignitatis atque autoritatis residerent intelligi, ut me quoque non inutilem ministrum ad subueniendum Christianæ Reipublicæ esse existimetis. Verum ista lætitia affert profectum fecum maiorem etiam sollicitudinem. Magis enim video mihi laborandum esse, ut iudicio vestro respondeam, quam lætandum, quod sic de me vos iudicetis. Quod si recta administratio huius honoris ac muneris, quod mihi nullo meo merito, sed quadam bonitate præparentis Dei suscitantis de terra inopem, & de limbo pauperem erigentis, delatum est, à me ipso mihi speranda atque expectanda esset, diffiderem profectò, à vobis quoque peterem, veritatem de me opinionem haberetis. Quid enim ego sum, si peccator memetipsum aestimer, nisi plebis abiectio? Sed quoniam ad clementissimum Deum toto animo conuersus, illius vniuersæ & benignitati confido, & opem expeto: cupio quæ illi, quamquam peccator oppressus, studio tamen bonæ voluntatis inferuire: spe teneor posse me diuino auxilio fretum, aliquando & Reipublicæ afflicte, & bonorum de me expectationibus aliqua ex parte satisfacere. Profertim cum hæc noua atque inaudita multis iam penitus seculis summi pontificis Pauli tertii bonitas ac sapientia, & collegarum meorum præstantissimorum hominum, virtus ac religio, animi meum excitet atque erudiat: quorum ego vestigiis consecranda virtutibusque imitandis, errare minime poterò. Quare in hoc mihi nouum vitæ genus hoc animo sum ingressus. Primum, ut Deo omnipotenti, eiusque sanctæ fidei, omni studio, opera, labore, sanguineque deferuiam. Deinde, ut sanctam sedem Apostolicam præsidemque illius Paulum ita meritum de me, ut omnes sancti, quantum in me erit, in omni sua autoritate ac dignitate tueat, atque conferuem. Tertio loco, ut ea agam & mediter, que probis, & doctis, & amantibus mei, possint & honestari esse & commode. Quo in genere gratias amplitudini tuæ agens, quod ad me tam humane & tam amanter scripseris, & tibi & isti ampliffimo

mo sentari ita mea studia polliceor ac defero, vt quoad per me
recte fieri poterit, paucos mihi pares in amore & cupiditate ve-
firatum rerum secundarum sitis habituri. Vale. XV. Cal. Februa-
rii. M.D.XXXVII.

VII.

JACOB. SADOLET. S. R. E. CARD. CLAV-
dio Rangono Comiti, S. P. D.

QVAs ad me & ad Paulum meum missi literas, gratæ mi-
hi maiorem in modum fuerunt. Recognoui enim in illis
psumam illam tuam erga nos benevolentiam, quam ego ama-
re canopere sum solitus. Præsertim adiunctis maximis virtutibus
& animi & ingenii, quas ego in te ab ineunte tua adolescentia
prospexi, eademq; ad frugem bonam postea perductas cognoui.
Quod honore nostro lætatus sis, tam facile tibi credo, quam mi-
hi ipsi. Quod verò honos ipse magni æstimandus sit, disputas
tu quidem & ornate & subtiliter. Sed, crede mihi, alia erant po-
tiora, quæ quidem ego magno animo eram persecutus. Nunc ve-
ro me ipso factus inferior sum. Sed si erit locus Deo inferui-
endi, nauandaq; Reip. fortiter atque constanter, maximo me
honore affectum arbitror. Quod quidem aut hoc optimo pru-
dentissimoque Pontifice gubernacula tenente sperandum est
fore, aut nullo alio. Quotus enim quisq; in hunc altissimum ho-
noris & dignitatis gradum iam dudum sublatus est, cui Reip. fue-
rit cordi? Sed hæc Deus viderit, cuius potestate & arbitrio regun-
tur omnia. Te ego amo, vt debeo, meq; a te amari vehementer
opto. Imprimisque id cupio, vt de meo optimo animo & volun-
tate ergo te persuasissimum tibi habeas. Vale. Romæ. XIII. Idus
Iuniarum, M.D.XXXVII.

VIII.

JAC. SADOLET. S. R. E. CARD. FRANCISCO
Bellencino Mutinensi, S. P. D.

AVIDERAM sepe ex Paulo meo, qualis tu vir, & quam mirifi-
ce te dedisti liberalioribus studiis esses, ad quæ ab iure Civili,
in quo eras multis iam annis omni cum laude versatus, etiam cu-
ram omnem animumq; transfulisses. Quod quidem erat apud me
animi ingenii & præstantis indicium. Sed crede mihi, tuæ lire-
ræ non modò confirmarunt opinionem de te meam, verùm et-
iam auxerunt. Ita enim perfectæ atq; elaboratæ in omnem par-
tem sunt, vt statueret satis non possum, vtrem elegantius scriptas
parè, an amantius: ita omnia in illis & ingenii luminibus & amo-
ris

ris sunt lita. Ex quo gratulari mihi in mentem venit communi patriæ, quæ tot ingenia ex sese, & talia effert in hoc tempore, & artium eam optimarum tanquam officinam quandam esse credimus. Quare quod mihi eloquentiæ laudem tribuis, feci eadem quod in me fuit, ut digitum intenderem in eam viam, quam ad summum humanæ dignitatis gradum peruenit potissimum arbitratus, primus hanc ipse, aut certe cum paucis tantis. Sed nunc tam multi tanto cum studio in eam se iniiciunt, ut mirabilis concursus sit. In quo ego æquissimus spectator aliorum laudis, multos partim antecedentes iam me, partim etiam concurrentes, mira cum voluptate conspicio, faucoque impensum bene ingentis. Quo in numero cum te vel imprimis constituam, debet existimare, gratum mihi accidisse istud studium quod præ te fieri & colendi (ut tu ais) & diligendi mei. Nam quod honorem mihi hunc nouum gratularis, agnosco beneuolentiam tuam, magis iure mediisfidius illam pristinam meam vitam mihi esse gratulatus: qua ego beatibrem aliam nunquam iudicauit repetiri posse. Ut nunc res se habet, quando in hunc locum euectus sum, dabitur opera à me Deo bene iuuante, ut noster honos nec inuitis Reip. nec bonis & doctis viris infructuosus sit. Quibus quidem si non re & fortuna, at opera certe & voluntate non deerit. Nullumque maius præmium me assecutum esse putabo, quam si facultatem ero nactus, bene de illis quacunque ratione promerendi. Tu ut valeas, nosque diligere pergas magnopere à te peto. Vale. XII. Cal. Aprilis, M.D. XXXVII. Romæ.

IX.

IAC. SADOLETVS EPISC. CARPENT.
Petro Bembo S.P.D.

REDDITÆ à te breui tempore epistolæ mihi sunt duæ, quarum in vna honori nostro amicissimè gratularis, altera habet definitionem facti nostri, ita accuratam & grauem, ut summus in me amor tuus cum singulari prudentia certare videatur. Sic enim occurris omnibus dubitationibus nostris, sic omnia que committi possunt, rationibus tuis diluis atque refutas: ut animus nostrus ambiguus antea & vacillans, metuensque ne quid admisisset in se, quod à reliqua via me videretur discrepare, tua nunc auctoritate firmior, & in suscepta ratione constantior multo factus sit. Quanquam illa grauissima omnium ad consolandum est ratio, si mihi in hoc loco constituto, tribuerit fortuna facultatem bene de bonis & doctis promerendi: hoc si contigerit, cætera moderate feremus. Nam quod ad ipsum me attinet, noli existimare, Petro Bembo, non me aliquantum animo commoueri, cum commo-

rem qui fuerim, quam beatè, & quam meum ad arbitrium olim
vixi. Nunc autem ex illis amplissimis atque amantissimis li-
bertatis spatiis, in breuem gyrum seruitutis sum redactus: præ-
sertim cum hic etiam honos non maiorem modò virtutem & sa-
pientiam, quam mea est: sed longè opulentiorè fortunam re-
quirit & postulet. Sed quoniam tuis præceptis constantia animi
suscipienda est, & mollicies abiicienda, sumus sanè in omni hu-
manis perturbatione fortes. Nostram perpetuam beneuolen-
tiam inter nos, amoremq; incredibilem ac singularem quo con-
iuncti sumus, equidem à mea parte tueor, tueborq; diligentis-
simè, citiusq; à vita deserat, quam ut is vllum vnquam detrimen-
tum apud me vel minimum patiatur. Tu ut eodem animo erga
me sis, quo semper fuisti, non equidem te rogo: (non enim ve-
reor te secus facturus sis) sed tamen nescio quo pacto, ut optem
mihi in mentem veni. Vale mi charissime atque humanissime
Bembe XV. Calend. Febru. M.D.XXXVII. Ex Vrbe.

X

IAC. SADOLETVS S. R. E. CARD.

Andrea Alciato S. P. D.

PLINAS amoris atq; officij tuas accepi literas: quæ & quòd
profecte à te, & quòd amicè atque eleganter erant scriptæ,
plurimum mihi voluptatis attulerunt. Gaudebam enim Alciato
tibi tali viro honorem nostrum probari: quo cum iuncta qui-
dem est repentina propemodum totius vitæ commutatio, & ea
mihi molesta, nisi interdum sollicitudinem animi mei doctissi-
morum hominum atque amicissimorum, cuiusmodi es tu, gratu-
lano & læticia leuaret. Erenim scis ipse profecte, quam vitam an-
tea vivere eram solitus, quam beatam, quam liberam, quam
omnibus is fluentem rebus, quæ iucundæ hominibus in vita ac-
cederent. Quibus omnibus nunc carere est necesse, longeq;
diuitiæ & litidia & instituta sequi. Sed si hoc mihi vni incommo-
dum, cæteris fortasse vile, ac Christianæ imprimis Reipub. futu-
rum est, tu sitantissimè atque amantissimè auguraris: subeat
omne onus, & cuius iugo certines subdantur. Quamquam nil
video esse in me aptum publicis commodis, præter bene & rectè
faciendi voluntatem: quæ mihi quidem nunquam aberit. Est
enim non cura mea aliqua, sed diuino in nobis beneficio innata,
quæ si sola, & eis nuda præsidis quæ ab ingenio & prudentia sup-
plicatur, potest quicquam prodesse rebus communibus, ope-
ra quidem mea non desiderabitur. Cætera in potestate Dei erunt,
ad quem nos omnia sumus relaturi. De te verò mi Alciato, nun-
quam daturitaki quin summam lætitiã effes capturus quacun-
que ex

que ex te, quam mihi honestam & vtilem fore arbitraberis. Non enim animus tuum tum propensum erga me, tum suapte sponte bonis omnibus fauentem. Neque id me primum literarum doctorum, sed hæc tamen incundæ atque gratæ quod testes extiterunt non benevolentia solum, verum etiam memoria mei tuæ. Quæ ego legens videbat tecum loqui, tanta in illis suauitas, tamque declaratio amoris tui erga me inerat. Quare te etiam oro, ut iterdum ad me, cum otium tibi erit, scribere ne graueris. Ego quod mee voluntatis in te proprium est, sic te statuere, & te persuasum esse volo, qui te plus quam ego faciat habere te in minem. Quamobrem quicquid ego sum, aut esse inquam poteris, totum tibi confidas & tuis commodis paratum. Vale. XIII. Calendarum Februarij, M. D. XXXVII. Ex Vrbe.

XI.

IAC. SADOLETVS CARD. S. R. E.
Romulo Amasæo S. P. D.

NON erat opus mecum tot vti exculationibus: non enim vnquam dubitavi quin tu me diligeres. Sed tamen in quodammodo excusando cum adhibuisti non mediocrem diligentiam, simul & illud, quanti tu me faceres, ostendisti. Quo ego tuo vel de me iudicio, vel erga me animo mirifice delector. Virtutem tuam, quam amabam & excellens ingenium, quo es præditus, totum expressum vidi in tuis literis: quibus mihi electius nec eruditius legi à me potuit. Omnino egregie sustinetur meum quod adeptus es. De quo tibi non minus gratulor, quam tu honori meo es gratularus. Cui ego honori vtiquam par esse potest, ut ne obruar expectatione eorum, qui magna à me pollicent, & maiora quidem, quam queam præstare. Sed in hoc miror Deus nos adiuuerit. Ego te diligo Romule, & de tuis virtutibus honestissimè sentio: meque vicissim cupio à te amari, præsertim, si quid fortè vti opera mea volueris, ea tibi præstare, quæ ab amicissimo homine iure expectanda sunt. Pompilium tuum hæc sæpè video, eiusque probitate, & ingenio, ac in me ipsum moderantia sum moperè delector. Vale. Romæ.

XII.

IAC. S ADOL. S. R. E. CARDINAL.
Achilli Bocchio Bononien. S. P. D.

NVLLA fuit antehac mihi tecum familiaritas. Verùm litterarum tuarum, quas proximè ad me misisti, cum inter nos benevolentiam conciliauerunt, quæ instar antiquæ necessitudinis habet.

Ita patuit mihi animus tuus, & vera visa est gratulatio, quae
 ab optimo animo profecta est. Itaque te plane existimo hoc ho-
 nore nostro vehementer esse letatum. Qui quidem honos uti-
 nam sit eiusmodi, ut ex eo ego, & Christiana Reipub. (sicut tu
 sanctissime atque amicissime optas) prodesse possim, & doctis
 viris & probis viris, in quos mea semper fuit propensa & est volun-
 tas. Sed vereor ne quod pie volo, id re praestare minus idoneus
 sim. Non enim ea virtus in me, neque ea est doctrina, quam tu
 fortasse arbitraris. Sed cum ad praepotentem Deum & tu om-
 nia referas, & ego ad eundem confugiam: spes est, si is nobis
 fauerit, fueritque adiumento, aliquid aliquando nos effecturos
 esse, quod ad illustrandam ipsius gloriam, & ad aliquod commo-
 dum Reip. pertineat. Verum hoc, ut illi fuerit placitum. Ego &
 gratulationem tuam gratissimè accipio, & te in suscepta erga me
 benevolentia capio permanere. Quod ut constantius facere de-
 beas, pari ego te compensabo voluntate. Vale. Idibus Ianuarij, M.
 D. XXXVII. Roma.

XIII.

IAC. SADOLETUS CARDINALIS

Lazaro Bonamico S. P. D.

Plas abs te acceptis commendatitijs literis, iis quos mihi
 commendaueras, & vultu & verbis ostendi, quantum valeres
 apud me tua commendatio. Atque illi cum adissent me primò,
 respondentique tulissent, tua me causa omnia quae ex me vellent,
 liberare esse facturum: cum reuersi postea non sunt. Credo, quòd
 me vidissent, & sese noscendos mihi obtulissent, satis putasse im-
 prudentia se esse consecutos: redituros, cum opus fuerit. Tu verò
 ita constitue de me, & tibi ita persuade, quicquid tua agere causa
 contigerit mihi, id gratius mihi semper futurum, quam tibi ipsi.
 Secuta sunt postea tuae gratulatoriae literae, qua Deus bone elo-
 quentia: qua copia, quibus ingenij, & amoris referre lumini-
 bus: quae cum mihi redderentur, calus interuenit mirificus. Era-
 mus enim in senatu, & prope me amplissimi viri Contarenus
 & Polaris: a quibus lectae, laudataeque mirabiliter. Farnesio le-
 ctissimo adolescenti deinde sunt traditae, qui postmodum domum
 mihi eas remisit. Ad eas quemadmodum debeam respondere ego
 plane ignoro. Video enim te tantum permittere amori, ut ex iu-
 dicio tui, alioquin recti & boni, regionibus, non parum egre-
 diaris. Tunc tanti me facis, & visque eò de me bene existimas, ut
 fluxus magnum aliquod ex me commodum Christianae posse
 exire Reip. Utinam hoc ita esset. Essem enim & fortunatior
 mihi ipse, & certe amicus tibi ornatior. Quid enim est quod
 magis

magis cupiam in vita, quàm huic tali tuo de me iudicio fatiscere: Quòd si tu de voluntate mea ita iudicas, nihil profectò fatisceris. Sin autem de facultate: quid, quæso, tantum est in me virtutis & sapientia, vt huic muneri obeundo egregiè aptus sim? tamen cum voluntas sepe si acriter sit incesca, inuenire sibi vt ad res gerendas possit, dabo equidem operam, vt si non contingat aliqua ex parte opinioni tuæ industria mea respondeat. Quod de Paulo Tertio optimo maximoque Pontifice & scientis præstantissimo Pontifice in Kemp. introductum est, vel retocatum potius ex ipso more maiorum, & longo intervallo repetitum in mandandis honoribus non gratia, sed virtutis ratio habetur. Quod in meis Collegis maxime patet. Quis enim est eorum singularibus atque eximiis virtutibus ornatus & præditus? quorum ego numero vtinam adscribi dignus essem: conlataque me summi Pontificis iudicium, sicut in aliis constitit, qui me ab eo sunt in hunc amplissimum ordinem adlecti. Sed (vt paulò antè) hoc diligentia vtat maiore, quò ingenio imbecillissimum. Tibi porò quid ego scribam? nisi & agere me tibi gratum qui tantoperè meo honore gauisus sis, pristinumque tuum morem erga me, omni mihi tempore probatum & perspectum, etiam in re totum exposueris atque ostenderis: & tibi polliceor meam illam benevolentiam, qua te semper mirificè sum complexus, non modò stabilem & saluam consistere apud me, sed etiam etiam, quàm antea, aliquantò auctiorem. Si quidem magis ex parte spes lætius traducenda vitæ in hoc ipso honore, quàm hi cæteroqui grauem seruitutem affert, in eo mihi postea amicis & familiaribus meis, in quibus tu principem penè locum obtines, & lætitia potero esse & commoditati. Vale. XV. Calend. Februarij, M. D. XXXVII. Romæ.

XIV.

IAC. SADOLETVS CARDINALIS
Augustino Beariano S. P. D.

ELEGANS tuum carmen mira quadam suauitate me detinet: vel propter lumina ingenij, quæ in eo multa extant: ob memoriam nostræ mutæ benevolentia dulcissimæque consuetudinis, quæ nunquam mihi quidem ex animo lapsa est: nunc grata recordatione repetitur. Quòd gaudeas honore tuo ipsius honore lætari. Quid enim est amicitia, nisi communitio rerum & secundarum, & aduersarum? Vtinam modè laetanda sint, per quas auulsum me à rebus mihi iucundissimis

den. Sed si quid hic boni erit, in eo inerit, si & Reip. & amicis ego
viri potero & ornamento esse. In quo dabo vrique operam, vt
que dediti in otio, in negotiis expromam. Potestas modò detur
agendi aliquid, quod sit viro dignum, meam constantiam & stu-
dium non desiderabis. Ego tue gratulationi ago gratias: maxi-
meque opto, vt eadem qua fuisti erga me voluntate, semper sis:
de neque ita confituar neminem te habere, in amore tui supe-
riorem me, paucos pares. Vale. Romæ.

XV.

IAC. SADOL. S. R. E. CARDINA-
lis Lilio Greg. Gyraldo, S. P. D.

GRATA mihi tuae literæ, testes tui perpetui erga me amoris,
qui semper mihi iucundus accidit. In quibus quoddam honori
meo gratularis, agnosco eandem benevolentiam tuam: & in eo
etiam magis, quoddam me existimas alicui vsui fore Christianæ Reip.
quod riam ita eueniat. Non enim tum me beatiorum vitam
amisse existimabo, quæ mihi in otio & tranquillitate posita
erat: si aliqua via operis & negotij, eandem beatitudinem pote-
ro consequi. Non enim minus ad felicitatem labore honesto,
quam quiete animi peruenitur. Cuius facultatis si dedit mihi
Deus occasionem, non committam, vt frustra quisquam meam
operam, & officium boni viri videatur requisuisse. Te cupio va-
lere, & me a te diligere etiam opto, sicut ego quidem te diligo:
quod te tibi declarabo, si acciderit, vt aliquando possim. Vale.
ex Vrbe

XVI.

IACOB. SADOLET. CARDINALIS
Hieronymo Vides Alba Episcopo, S. P. D.

GRATISSIMA mihi fuerunt literæ tuæ: quæ & veteris no-
stræ amicitie memoriam mihi renouarunt & declararunt,
in te non parum adhuc amoris erga me ipsum residere: quo mi-
hi nihil operatius, neque iucundius accidere potuit. Nam cum te
semper ingenij & virtutis tuæ causa plurimum dilexi: tum verò
operam vicissim diligere a te. Id rectè existimans, coniunctionem
tecum meam mihi magno honori semper fore: quoddam tuum de
quoque homine iudicium in vtranque partem magnam vim ha-
beret, neque solùm in præsentia honorificum existeret, sed illu-
cesceret in omnem etiam posteritatem. Quanquam hæc quæ no-
tissima sunt, nouæ commemoratione mea non indigent. Venio
autem ad gratulationem tuam, quæ mihi magis propter animam

tuum propensum & beneuolum erga me, quam prope ipsam, de qua gratularis iucunda exitit. Gaudeo enim a te viro honorem meum comprobati: ipso autem honore non potere delector. Qui est magnus, & expectendus omnibus: mihi tamen boni multo plus abstulit, quam dedit. Alia enim otium, quietem, libertatem. Alia quaedam reddidit, nequaquam cum illa felicitate prioris vitae, meo quidem ingenio comparanda. Sed quoniam oppressi subito optimi beneficio, spatij ad consulendum ac deliberandum nihil habemus: pareamus sanè Deo, qui nos huic subiectos oneratus. Illud tamen curemus, in eoque elaboremus, ut quousque nostra ferre poterant, hæc nostra dignitatis accessio, Christiana Reipub. & huic sanctæ Apostolicæ sedis possit esse utilis. Quoniam conabimur quidem certè. Quantum autem præstare efficiamus possimus, id iam ad Deum ipsum referendum totum est: quod ciat nos idoneos ministros suæ voluntatis. Sed de his tibi te doctissime Vida & amantissimus, ut paulò ante dictum est, tuo præstantissimo ingenio, eximiaque doctrinæ plurimum habui. In qua etiam nunc & opinione eadem sum, & voluntas. Siquidem hoc de me esse persuasum volo, si quem mihi aliquid locum tibi gratificandi dederis, magno me abs te affectum beneficio esse arbitratum. Tu ut valeas, & me ut diligas, magno te a te peto. III. Februarij, Romæ.

XVII.

IAC. SADOLETVS CARDINALIS
Germano Brixio S. P. D.

SEMPER hoc ferè euenit in tuas literas, mi humanissime, ut longo intervallo postquam à te datæ sunt, ad me perferantur. Velut has, quas recens acceptas, plenissimas gratias, humanitatis, officij, summa cum voluptate perlegi. Scis enim à te XIII. Calend. Februarij, octauo Idus Martiarum sunt reddita. Credo, ut quò suauiores mihi & iucundiores hoc me diuturniore expectatione torqueant. Sed nihil agitur: cum enim tuas literas non habeo, neque lego, tuam memoria cogitationeque delector: que ita mihi inhaeret, ut in medullis, ut auelli non possit. Neque verò ego fructum vera amicitia, qualis profecto nostra est, esse vberem, ut puta, quam habere amicos animo suo praesentes, quos locum longinquitas ab oculis distrahit. Hoc ego in te cum faciam, tunc ac per diligentem, quod te idem in me facere arbitror: ut que videor mihi consequi, ut neque crucier tuarum literarum studio: & cum eas accipio, vehementissimè gaudeam.

quibus quæso, putas me clarum esse lætitiis, cum eas legerē quas
 proxime accepi, copiosas, graues, suauissimè atque ornatisimè
 scriptas: quodq; pluri est quam cætera omnia, ea indicia amoris
 præferentes, vt iam non beneuolentiam erga me tuam videar
 agnoscere, sed singularem quandam atq; eximiam charitatem?
 Quod enim prætermisissum est in declarando amore tuo erga me,
 cum vel tantum de honoris nostri accepto nuntio lætatum esse
 scribis, quantum vix alius quisquam? vel de me ita laboras, vt cum
 extimescas (timidus enim solet esse amor, præsertim in viris pru-
 dentibus, & circumspicientibus omnia) ne meus hic mihi hono-
 rum animi commuet, aliamq; personam, tanquam in scena, induere
 me faciat hoc extremo iam vitæ meæ actu, atq; a principio indu-
 tus fuerim: non solum monitis, sed precibus etiã agis mecum, vt
 me eundem præfari studeam in celebrare, qui fuerim in fre-
 quentia: & quem Romanâ ambitio florentiore ætate nõ moue-
 rit, eodem delecta iam, & penè exacta, ne moueat. Fateor hoc tui
 consilium, prudens, & imprimis fraterni animi a me existimari.
 Sed tam, ca mihi Brixii, res longè aliter se habet, ac tu suspicatus es.
 Non enim mihi adhuc videris perspicere, qui sit status cause
 meæ, de qua mihi hac amplificatione dignitatis (sic enim popu-
 lari fortasse existimat) nõ modò non lætandum, sed etiam dolen-
 dum esse putem: qui à verè beata & plena iucunditatum vita, me
 hæc iam spe, graui ea quidem & molesta certè, distrahi sim pas-
 sus. Quamquam non ego ita sum passus, vt me æquo animo du-
 ci permitterem. Sed cum ignarus omnium & nihil minus cogitans,
 postea primum quæ antecessit comitia, certior Pontificis vo-
 luntatis ipsius nuntio factus essem, nec temporis haberem ad de-
 liberandum satis: animo autè incredibiliter astuarem, quodd ne-
 que res tota admodum mihi placebat: & tamen tantam volunta-
 tem Pontificis optimi erga me, illudq; quod de me faciebat iudi-
 cium repulsi atq; aspernari si peribum existimabam, detuli rem
 a iudiciorum, nõ tam quidem de re, vt sententias illorum exquirerē,
 (eram enim profus ad reculandum paratus) quam vt reculandi
 modum honestiorem quærerem: quem ego animo perturbato
 videre satis non poteram. Maxima autè afficiebar cura, vt me ita
 gerere tractare miq; in reculando, vt & iustam penè iracundiam
 opinione meriti de me Pontificis ex repudiato illius beneficio, &
 firmam stultitiã ab omnibus hominibus vitare possem. Atq; hic
 illi qui à me consulti sunt, cum me grauius increpauissent, quodd
 redire conaret vocari me Deo: cuius ego consiliũ & voluntatē
 sequi deberē, etiã si quodd illa tenderet minus perspicere: cumq;
 sanctissimum mihi Reipublicæ Christianæ nomen opponerent,
 neque cõcederent villo modo, vt meas priuatas rationes antepo-
 nerē publicis: fecerūt, & ego è meis pristinis cõsiliis, depulsus, ex-

Q 2 tran.

tranquillissima vita, & iucundissima rerum omnium libertate
 commoditateque, non in honorem amplitudinemque, cuius
 anima cura mihi semper fuit: & si vlla fuisset, non difficile foret
 superioribus temporibus eadem hæc assequi, quæ ego tum
 te libensq; fugi: sed in durissimam (vt ego intelligo) seruitutem
 prudens ac sciens conici me sim passus. Quæ ego ita
 scribo, quod tu, qui vtraque vitam nosse debes, & quid
 sit huic ab illa optimè callere, quippe qui vtraque es exper-
 tus, addo etiam, cum tantum ingenio valeas, tantum licenti argu-
 tina: cumque probitate & religione erga Deum sis admodum
 præditus, eosque fructus ex te quotidie ingenij & studiorum
 rum feras, quibus nihil dulcius neq; vberius sentiri possit: dabo
 sti (vt mea opinio fert) potius ad me consolationem mittere, quam
 gratulationem: hortariq; vt ferrem forti animo, quod tibi
 uitatibus pristinae vitæ, eiusdemq; multò beatoris, esse
 tus. Nam vt tu scias, quod iuratus tibi confirmo, visisse ego
 videor, non iam amplius viuere. Non enim appellanda sunt
 qua tota ad alienum arbitrium ita degenda est, vt nihil
 ri, neque vacui temporis ad animo obsequendum tuo relin-
 tur. Quanquam potest ea quoq; habere suas partes voluptatis
 lætitiæ, alio tamen ex genere: si vsus forte veniat, vt seruiat
 publicæ & satisfacere præpotenti Deo, & agere aliquid digni-
 viro possis: studiumq; tuum ac industriam, adde etiam antequam
 tem, si placent, in vtilitatibus publicis collocare, quo genere
 num maiores nostri sanctissimi homines, maximâ sibi optata
 mines laudem, apud Deum gratiam gloriamq; comparauerunt.
 Quorum ego vestigijs insisterem, factaque imitari sum opor-
 pio. Quanquam cæteris rebus omnibus longè impar, (agere
 enim imbecillitatem ipse meam) sed nemini tamen studio de-
 lunare concedo. Itaq; hac mente nouam hanc viuendi vitam
 ingressus, vt me à libera, vera, honestaq; sententia, nihil vnquam
 omnino deflexurum sit. Sed studia interea nostra, mihi
 abierunt? illa inquam studia, in quibus & tu iudicas, & ego
 tiebam, beatam verè vitam esse repositam? In hac tu vita
 fortuna, & misera propè dicam conditione rerum, etiam veteri
 ne quid arrogantia mihi aut durioris ambitionis obrepas?
 sum quàm antè fui, multò abiectior, & mihi metipse velle
 tissimè displiceo: habeoque iam nihil in quo libenter acci-
 seam. Sed etsi hæc omnia ita sese habent, amoris tamen
 valde exosculor: tibi que de prudentibus monitis tuis atque
 filijs gratias ago, habeoque pignus animi erga me tui. Nisi
 me summe diligeres, nunquam tantum de me curarum ac sol-
 tudinis suscepisses. In quo mihi præstitisti id quod frater
 fratri, tamen in nostra coniunctissima voluntate & amicitia

cum fraterna ipsa charitas, tum omnia sanctorum necessitudinum nomina inclusa sunt. Quam quidem ego amicitia & meam perpetuam benevolentiam erga te, sancte semper atque inuoluntate conseruaturus sum. Tu ut idem aduersum me facias, etsi minime rogandus es (quid enim te fieri potest constantius?) tamen consuetudinis causa, te mi doctissime Brixii enixe atque vehementer etiam atque etiam rogo. Gratissimum quoque mihi fuerit si eos omnes praesentes viros atque doctos, qui tibi de nostro honore gratulati sunt, meis verbis saluere plurimum iusserim. Vale, & scribe ad nos quam creberrime. Ex Vrbe.

XVIII.

IAC. SADOLETVS CARDINALIS

Frid. Nausae S. P. D.

Quia propter diurnam absentiam meam ab hac Vrbe, minus mihi noti essent docti atque insignes viri, qui in ista Germanica natione florent: atque ego nuper Romam euocatus a summo Pontifice praeter omnem etiam expeditionem meam, in hunc sacrum ordinem S. R. E. Cardinalium adiectus essem: accepi tuas literas, plenissimas amoris, humanitatis, officij: quarum lectione mirifice delectatus (erant enim & pie & eleganter scriptae) consului Antistitem Brundisinum, quod is diu in istis locis versatus est, hominem, ut tute nosti, summi iudicij, optimi animi, excellentisque doctrinae: atque eum de te accuratè percontatus sum, qui mihi ea de te narrauit, tuasque egregias virtutes tota apud me laudibus profecutus est, ut non solum tibi referre, sed gratias etiam agere, quod prior ad me scripseris, debere me contineat. Quid enim mihi optatius, quam adipisci bonorum benevolentiam, vel ipsorum humanitate, vel meis studiis atque officijs erga illos, conciliatam mihi atque paratam? Quod quoniam mihi in te, atque ad eum per te contigit (non enim vllam menta antecesserat erga te mea) crede mihi, mi Nausae, ad te amandam non mediocriter sum accensus. Facit enim apud me hoc virtus, ut quod in ceteris usus & longa effecit consuetudo, ea repente me ad eos in quibus ipsa inest, diligendos alliciat. Atque ego, qui ad instituendas cum bonis amicitias promptus & facilis sum, item in eis tuendis soleo esse constantissimus. Quare sic tibi volo esse peritua sum, omnia officia, quae ab amico vetere, & multis in rebus probato, iure expectari possunt, tibi & esse à me, & fore semper parata: quemadmodum re ipsa, si usus venerit, cognoscet. De concilio quod quaris, Pontifex stat in sententia. Et quantum permulta sunt, quae nos hic retineant, imprimisq; discordia nostrorum principum, atque eius periculi suspicio, quod à

Q 3 Turcia

Turcis grauitèr impendet: quoque omnia itinera omnibus
 in locis infesta sunt, vt qui conueniant ad concilij diem
 non sint, præter admodum paucos: sicut & vobis Germanis
 tere ac perpicuum esse non dubitamus: tamen & de profici-
 ne Pontifex loquitur, & iam ad iter aliqua parare incipit: pro-
 sumus moniti, vt expediti ad tempus esse debeamus. Itaque pro-
 fore, vt exacto tempore seiuinj hinc proficiscamur. Vtinam
 Nausæa, auspiciis bonis, hoc est, fauente bonis cogitationibus
 Deo: quanquam ille quidem semper is fauet. Sed tamen
 mihi veniunt in mentem, quæ tibi item venire cerèd scio, quæ
 obrem de toto exitu reru timendum magis mihi, quam sper-
 dum esse videatur. Etenim partim mores hominum, partim
 iam maiorum opiniones ita corrupte sunt, vt medicinam
 salutarem inueniam, præsertim exasperatis animis & aduer-
 verum contumacibus. Quod tu malum, quoniam iste es, &
 errorum fontibus propius abes, facilius potes & sentire, & me-
 re. In quo tua quidem præstans atque eximia laus elucet: re-
 vir doctissimus, idemque concionator eloquentissimus, rectus
 per, firmusque tenuilli summi Dei, & sanctæ ac Catholice reli-
 nis vexilla: quo etiam nomine ego tibi plurimum debeo. E-
 de concilio sententiam meam: quod si tu mihi scripseris, quæ
 habitus animorum apud vos: & quid istie agant, & moliantur
 qui nouitates, & dissidia in fide Catholica querunt: & statim
 æquitatem animi modestiamque parati, necne sint: eum nos
 æqui, & faciles ad obsequendum, & indulgendum, quod
 perferbet ratio, futuri sumus: dabis mihi materiam scripi-
 scribendi. Quod quidem & libenter, & studiosè faciam: et
 que hanc societatem libentissime inibo, vt ambo & conuincamur
 pro sua parte vterque huic tanto incendio, quantum nobis
 fuerit, subuenire studeamus. Sed iam de his satis. Tua mei
 ris gratulatio gratissima mihi est, proficiscitur enim ab opere
 animo, & studiosa mei voluntate: quam ego potiore[m] spe-
 nore duco. Nam honor sapenumero temere a fortuna datur
 ha, uerem studia talium vitorum, qualis tu es, assequi solim
 tis est: cuius ego fructum cæteris rebus omnibus antepo-
 le. VIII. Calend. Martias M. D. XXXVII. Ex Vrbe.

XIX.

IAC. SADOLETVS CARDINALIS
 Ioan. Bellato S. R. E. Cardinalis S. P. D.

LITERÆ tuæ non minus scriptæ sapienter, quam eleganter
 dici non potest, quam valde me delectauerint. Habere
 enim nō honoris huius, quo nuper affectus sum, gratulari

niam vulgare admodum & quorumvis hominum est) sed quod &
 tua pendentia acutissimè perspexit: & causa maximè postulabat
 mea, consolatione potius mecum es vsus. Vidisti enim omnium
 hominum fere vnus, quid mihi extracto ex illo beatissimo otio,
 in quo cum omnibus artibus & studiis honestissimis dulcis mihi
 conuersatio, & commercium erat quotidianum: libertate præ-
 cetera adempta, ad leuandam animi mei molestiam opus esset.
 Inque tui excellens ingenium, quod ego imprimis admirari
 iam solitus, eo potissimum adhibuisti, vt lenires dolorem meum,
 non vt auereres lætitiã: quæ nulla à me sanè suscepta est. Et si
 intellego diuini consilii esse nobis acquiescendum, eaquæ res
 vna ad æquitatem animi me reuocat. In quo vsque adeo mihi
 profuerunt literæ tuæ, vt quoniam non datur mihi tui præsentis
 potestas, illæ tuam vicem me & consolaturæ semper sint, & quem-
 admodum in hoc munere me gerere debeam, ad omne tempus
 erudiant. Quamquam, quod tui in me amoris maximum argu-
 mentum est, videris mihi tu plus aliquantò tribuere, quam ego
 agnoscam. Quòd me liberè atque integrè dicturum in senatu
 sententias putas, in eo minimè falleris. Quòd verò aut mea elo-
 quentia sic enim scribis) aut apud summum Pontificem autori-
 tas multum sit profutura Reip. in neutra re video quid assentiri
 possim. Nam neque consilio & oratione tantum valeo, quantum
 fortasse esset opus: & si maximè valerem, tamen Pontifex opti-
 mus & sapientissimus non aliorum consilio in rebus agendis vti-
 tur, sed suo. Sed tamen utcumque est: ego certè, quod partium est
 mearum, neque studio vnquam, neque fide, neque opera, neque
 perpetua mea vt rectè omnia agantur voluntate, Christianæ Rei-
 pub. deo. Vtinam haberem te autorem, & moderatorem consi-
 liorum meorum: prælatè profectò inter nos conueniret. Sumus
 enim ambo ab eisdem propè disciplinarum fontibus profecti: &
 & dignitas & doctrina longè est illustrior: sed certè animis non
 distulles sumus. Verùm hæc viderit Deus, qui nos agit & versat, in
 quamcumque illi partem est placitum. Ego, mi præstantissime
 Bellæ, de me tibi sic persuadeas volo: cum te antea semper colue-
 rim atque amaerim, vt quem maximè: nunc in hac noua status
 inter conditione, amori meo & obleruantia erga te, potius addi-
 dum permultum, quam quicquam detractum esse. Sicut tamen &
 tua cetera virtus, & ea qua me profeceris beneuolentia po-
 stulat: à te peto, vt eadem sis voluntate erga me,
 qua esse consuesti. Vale. Romæ, M. D.
 XXXVII.

Q

IAC.

IAC. SADOLETVS CARDINALIS IOAN.
Saluato S. R. E. Cardinali S. P. D.

I AM diu nihil literarum ad te dedi: quòd cum non haberem quid scriberem (quæcunque enim hic agerentur) perferri à tuis sciebam) nolui te inanis literis meis obnuere, & me hercule etiam id causæ fuit, quòd hoc nouo militum genere à studiis meis abstractus, agrè ad scribendum referre poteram, & tamen quæ quotidie in senatu agerentur, ad me tu meo ad te Antonius tuus scribebat: neque ea sine multa fuit enim ipse quàm pauca nobis fisci communicet Princeps. Non prorogata Concilij die, & ea collata in Calend. Nouembrii ad te dixi dandas esse literas: vt tuas elicerem, atque exercerem, quid constitutum haberes: reditu rursus estes ad nos, at ubi es, aliòne quopiam loco per ætatem mansurus. Alterius meæ cupiditati tuæ videndi magis aptum est: alterum tuæ sitan valetudini, cui tamen potius inferendum est. Saluatur igitur & amœnum locum aliquem tibi deligas censeo, in ætatis tempus transigas: cum præsertim de nostro adueniente istæ loca, animo iam possis esse ociofo. Ita enim prorogatum concilij tempus est, vt certus locus nullus ad conuentum constitutus sit. Id accidit ex ea causâ, quòd Dux Maurus concursum tot aduenarum in urbem suam reformidans, hoc vitabit ipse) turbulento & suspiciosissimo tempore, Manranæ conuentui sine firmo militum præsidio commissurum negavit. De hoc præsidio actum bis in senatu, omniumque sententia decretum, nullum omnino militare præsidium esse dandum. Lutherani, qui nos suspectos sibi esse nunc simulant, si in Italia & præsidia nostra venturi essent, verè atque ob rem id fieri viderentur. Eius igitur loci spe adempta, alius erat nimirum constituendus locus, quod fieri commodè inconlultis Christianis principibus non poterat. Porrò cum adesset iam concilij dies neque ad eam diem de voluntate principum constare nobis posset, visum est necessariò concilium esse prorogandum. In hac sententiam discessere ferè omnes. Vna duntaxat Campani sententia, & mea, prorogationem dissuasit, cum videretur plus multò vilitatis in concilio habendo, quàm detrimenti loci mutatione existere. Eligebamus autem ego Placentiam, Campanus Bononiam: ille commodiorem nobis locum dicitur, ego Germanis oportuniorem. Ita enim Placentia Cæsaribus est propinqua, qui armis atque exercitu in præsentia valent, vt abstergere omnem metum eò aduenientibus Lutherani

Est illi quidem disertè conuentu Smalcaldæ habito, negati-
 runt se venturos. Vterque autem nostrum in eo consentiebat, vt
 quem nobis locum non voluntas nostra, sed necessitas offerret,
 eum nos non statim concilij sedem, sed diuersorum tantisper
 vocarem: quoad ibidem de cunctorum consensu eorum qui
 adessent, certum agendi conuentus locum constitueremus. Al-
 teri non mediocri opinionum dissensio: quod ego in vrbe Pon-
 tificum retinebam, legatosque mittendos esse censebam: ille
 cum ipsum quoque Bononiam extrudebat. Sed, vt dicebam, nobis
 frustra dissuadentibus, decreta nihilominus est prorogatio. Vti-
 nam consilio bono, & prospero Christiana Reip. euentu: vehe-
 menter enim extimesco, ne hæc procrastinatio nostra aliquod
 magnum malum sedi Apostolicæ pariat. Certè enim quos adhuc
 ex illa propè aduersa & alienata natione in officio retinemus, ve-
 ro nec amittamus. Sed nos fortasse Deus benignius iuuet. Pau-
 lum Sacratum sororis meæ filium, propediem istic affuturum
 esse confido: quem & fidei commendo & liberalitati tuæ: vt
 quantum semel nos omnis tua beneuolentia complexus es, mi-
 hi que receperit te illius rationem, cum affuisset occasio, esse ha-
 biturum: meminisse velis, nos tibi ita obstructos esse, ob tua erga
 nos merita, vt tu humanitati ac liberalitati tuæ, nos tibi ipsi o-
 mnia debeamus. Antonius tuus funebrem Christi Domini no-
 stri orationem in delubro (vt mos est) adium Vaticanarum ha-
 buit, sanè luculentè. Ea nunc oratio versatur inter manus, &
 summa cum laude ab omnibus legitur: in quo tui quoque absen-
 tis honorem & memoriam non mediocriter intelligo versari.
 Vale, Roma, M.D. XXXVII.

XXI.

IAC. SADOLETVS CARDINALIS RE-
 ginaldo Polo S. R. E. Cardinali S. P. D.

POST discessum tuum, nihil adhuc ad te dedi literarum, quod
 de publicis rebus acta omnia ad te mitti sciebam. De tuis au-
 tem nihil mihi nominatim mandaras proficiscens, quod me tua
 causa facere aut sentire oporteret. Quod si fecisses, beneuolen-
 tiam tibi meam & præstitissem te ipsa, & literis sæpe declarassem:
 est ad meum tibi amorem testificandum, non opus puto esse li-
 teris. Hic nos in magno metu Turcarum assidue sumus: præsi-
 dia tamen adhuc nulla, quæ quidem appareant, comparata ha-
 bentur: nisi illud vnum maximum nobis est præsidium, quod po-
 situm est in Principis consilio & sapientia: qui iam sæpius nobis
 confirmauit, se in communi tuenda salute, animo exubare. Et
 tamen aditorum rerum peritis dictum, nisi extremo Sextili men-

Q 5 6 li.

se liberum ad nos cursum classem habere hostium non posse. Tuos conatus non cum habuisse exitum quem cuperemus, deo equidem vehementer. Sed hoc æquiore sero animo, quod fore prauideram. Tu modò saluum te nobis exhibeas, arques situas: occasiones aliæ non decunt, non enim eundem statum diu possunt, quæ tantopere sunt commota. Nos hic fortuna tenui sustinemus tamen onus dignitatis, quoad possumus: rectam adhibemus voluntatem, reliqua Deo permittimus. Te amamus & colimus, ut debemus, amarique item abs te cupimus. Tu si quid fortè mihi per literas mandaueris, efficaciam, non frustra id fecisse intelligas. Episcopum Veronensem nostrum plurimum meis verbis saluere iubeas vclim. Vale. Romæ, 4. Nulij, M. D. XXXVII.

IACOBI SADOLETI EPISCOPI
CARPENTORACTI EPISTOLARUM
LIB. XI. EP. I.

IAC. SADOLETVS EPISC. CARPENTORACTI
Georgio Duci Saxonie S. P. D.

MIRABERIS fortasse, Dux præstantissime, quid mihi ego nunc volens, literas ad te dederim: quæ nec tibi tibi familiaritate coniunctus, nec nomine quod pendè sim notus. Faterer mirandum hoc esse, aut lud magis mirum futurum fuisset, cum nihil ad allicienda maiorem virtute præstantius sit, si tua virtus insignis & spectanda, tuum excellens Christianæ pietatis studium, tua religio, non me & iam pridem in amorem tui impulisset, & nunc animum tuum meum, quando coram non possum, literis ut indicarem, suscideret atque hortaretur. Non enim veritus sum, ne tibi in gratum officium hoc meum accideret: nec dubitavi, quin tu, quæ virtutibus reliquis excellis, etiam humanitatis, quæ ceterarum decus lumenque virtutum est, maximas partes feras. Hac spe te fretus, quod facere sepe cogitavi, ut & meum amorem tuum patefacerem, & tuum conciliarem mihi: id agere nunc appropinquior, incensus cupiditate tecum in eundem sanctissimi illius nominis, quod Amicitiam appellamus: cuius inter nos auspex & confirmator Deus futurus sit, quando quidem ambo illi puro corde, & religione integra seruire cupimus. Et si in hac quidem commensatione amicitia nostra, tuam ego mihi duntaxat benevolentiam expeto: ea enim mihi maximi muneris loco futura est: tu me verò tibi non solum benevolentiam debere confiteor, sed etiam